

Kronika

SVETLANA MAKAROVIČ,
VOLČJE JAGODE

Književnost

Svetlana Makarovič je že s svojo prvo pesniško zbirko *Somrak* (1964) poizkušala vzpostaviti lasten, izviren odnos do pesniške snovi in se vključiti v tok moderne poezije, medtem ko tretja zbirka, *Volčje jagode*,* njena izvorna prizadevanja samo še potrjuje.

Prva značilnost njenih besedil je natančna urejenost: šestnajst trodelnih besedil s stalnim številom vrstic med sedem in devet, vendar brez klasične urejenosti, rime, verza. Teksti postajajo pripovedni, pri čemer je v središču avtoričinega zanimanja organizacija stavkov v enotno pomensko plast, ne da bi zato podrejela vsebino obliki. Če sta oblika in vsebina tekstov v zbirki Svetlane Makarovič analogni, ne velja to za verzno urejenost, kar pomeni, da je urejenost besedil samo optična, brez notranje zakonitosti.

Obvezno trodelnost-impresija-ubeseditve teme-sklep, prekriva metaforika, izničuje vzročno-posledične vezi, ki bi vodile iz jasno ubesedene misli v sodbo, sklep, nauk. Svetlana Makarovič ubesedeni svet še vedno antropomorfizira, vendar človek v njenih tekstih izgublja središčno vlogo, zato pa prevladujejo predvsem taki pesniški elementi, ki imajo v tradiciji že določeno mesto. Motivi desetnice, sojenic, žalik žene, zelenega Jurija, postanejo nenadoma pomembni sestavni elementi zbirke *Volčje jagode*. Pesnica mit demitizira: izziva njegovo trdnost, moč, ukinja njegov usodni pomen (*Desetnica, Žalik žene*). Sojenice nimajo več moči prerokovati človekovo usodo, določiti smisel, bistvo enkratnega posameznika, njihova

va funkcija je nova: določiti človekovo mesto v realnosti, njegovo bit v samoti. Določanje usode je postala ironija, vera vanjo strah nemoči in samote (Sojenice). Prav tako pomeni izziv mitu tekst *Zeleni Jurij*. Mit postaja resničnost: kruta, žalostna, zanika sleherni transcendenco, metafizično moč. *Zeleni Jurij* ni več element folklornega rituala, z že določeno vsebino, smislom, funkcijo. Vzpostavitev mita uporablja Svetlana Makarovič samo zato, da bi z njim samim dokazala, da ga ni več, zato se *Zeleni Jurij* spremeni v *Sivega Jurija*, maščevalca prepoznavalcev lastne realnosti.

Kljub demitizaciji folklornega mita pa ostaja zbirka Svetlane Makarovič še vedno občutljiva za moralno-etične vrednote, se pravi, da je njen postopek pisanja še vedno v funkciji nekega humanističnega, normativnega pogleda na svet, pri čemer ji pomeni kršitev te norme že tudi dolžnost katarze, etičnega očiščenja kršitelja, zaradi kršitve splošne norme. Norma ni človekov zakon, umetno formulirana zakonitost, ampak nenapisana norma morale človekovega jaza. Kršitev te norme je v očeh Svetlane Makarovič neodpušljiva, celo nad človekovimi krvnimi vezmi (sestra ne more pobožati brata, ker je v gori moril lisičji zarod). Rešitve ni: molitev, ritual katarze, je brezuspešna, razvrednotena, prav tako kes, s tem pa postane edina vrednota dejanje samo, njegove nepopravljive posledice (*Volčje jagode*).

Pesniška zbirka *Volčje jagode* razvrednoti mit in vzpostavlja novo vrednoto, človekovo dejanje samo. Šele sedaj, ko je iz človekovega sveta izginila transcendenca in jo je nadomestil pomen človekovega realnega dejanja s svojimi posledicami, gradi avtorica nov sistem moralno-etičnih vrednot, kar pomeni, da z izbrisom že določenega mita, tradi-

* Svetlana Makarovič, *Volčje jagode*. Založba Obzorja Maribor 1972, opremil Matjaž Vidic, str. 54.

cionalnega, stereotipnega, vzpostavlja nov, lasten, mu daje vrednostno funkcijo. To pa pomeni, da ostaja avtorica še vedno v tradicionalnem humanističnem pesništvu moralno-etičnih vrednot in sodb, da njena prizadevanja nočejo radikalno poseči v novejšo, brezvrednostno strukturo. Njena poetika je še vedno humanistična.

M. Zlobec

PREGLED SODOBNE SLOVENSKE DRAMATIKE

ERVIN FRITZ, FARSE, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1973

Pod skupnim naslovom se zvrstijo tri raznorodne komične igre: Karantena (Zgodba iz vojaškega življenja), Komisija za samomore in Kralj Malhus. Avtor nam jih predstavi kot farse, kar daje v današnjem smislu misliti na krajše, bolj ali manj satirične igre v zvezi z družbeno tematiko, pri čemer pa nas vznemirja različnost definicij, kaj farsa pravzaprav je.

KARANTENA se od drugih dveh iger že na prvi pogled loči po svoji obliki, saj gre v njej za izmenjavanje pripovednih, proznih delov s prikazovalnimi, dialoškimi. Pripoved v prvi osebi predstavlja avtorjev komentar k zgodbi iz vojaškega življenja, razlago okoliščin, iz katerih je nastala, in rezimiranje manj dramatičnih elementov oziroma povezovalnega dogajanja, ki se bistveno ne tiče obravnavanega dogodka. Vendar je mogoče reči, da je tudi dialogizirani del predvsem ilustracija pripovedovanja zgodbe, ki je v realnem življenju nedvomno bila močno napesta, dramatična, ni pa to dramatičnost v dramskem, umetniškem smislu, saj avtor le reproducira stvarno dogajanje, dogodek, kakršen je v resnici bil in v katerem so osebe bile udeležene pravzaprav »nezavedno«, brez lastne volje in namena — oziroma le po volji življenja, ne pa volji avtorja. Avtor to

celo sam poudarja — končni izid njegovega pisanja je neambiciozen, bolj ali manj zabaven skeč o dogodku iz časa njegove vojaščine: kljub razglasitvi karantene v vojašnici zaradi gripe, uspe Fritzu preživeti popoldan z dekletom, ki ga je prišlo obiskat, medtem pa se zgodi katastrofa: v njihovi sobi eksplodira peč, ker je vanjo vojak — nepismen pastir, ki ni imel pojma o fiziki, vtaknil zaprto in z vodo napolnjeno čutarico, da bi si skuhal čaj. Krivda pade na Fritza, ker se je on domislil kuhanja, kaznovan pa je še za to, ker je prekršil ukaz, da nihče ne sme iz kasarne. Ironija zgodbe je v tem, da se Fritzu v zaporu godi naravnost odlično, na toplem je, pije slivovko in dobro jé, vojaki v sobi brez peči pa prezebajo.

Osebe so opisane povsem realistično, zlasti v proznem komentarju pa jih avtor v kramljanju z bralcem, na katerega se direktno obrača, tudi ironizira, ironični podton pa se tako razteza na celotno podobo vojaške hierarhije in na osnovne značilnosti življenja v kasarni, predvsem na odnose med podrejenimi in nadrejenimi ter v zvezi s temi drugimi na mnoge nesmisle, ki se jim intelektuallec nikakor ne more prilagoditi, a je obenem v to prisiljen. Gre torej do neke meje za kritiko takega stanja, v katerem je človekovo mišljenje kaj malo zaželeno, kar najpomembnejša pa je poslušnost ukazom, tudi če izvirajo iz muhavosti intelektualno šibkejšega nadrejenega. Rahle bodice lete tudi na odnose med samimi vojaki, ki so zbrani iz najrazličnejših krajev države in se močno razlikujejo med seboj po izobrazbi, poklicih, socialni pripadnosti in seveda karakterju, tako da tudi med njimi prihaja do konfliktov. V svoji kratki »farsi« avtor pravzaprav razkriva nravi določenega stanu — vojaškega, ki je zanj le neizbežna nujnost, iz katere želi nazaj v civilno življenje individualnih možnosti.

V KOMISIJI ZA SAMOMORE je avtorjeva oblikovalna volja že očitneje